

ONDER DE LOEP

Mededelingen en convocaties
afdeling Hengelo - Oldenzaal

COLOFON

Redactie:

Harry de Jong

Redactieadres:

Abelenstraat 2a
7556 DT Hengelo
☎ (074) 291 7611

e-mail: harry.dejong@natuur-hgl.nl

Verspreiding OdL:

Harry de Jong & Jan Zwieneberg

Kopij:

Onder de Loep verschijnt 4 x per jaar, in maart, juni, september en december. De kopij voor de desbetreffende convocaties dient uiterlijk ½ maand voor het verschijnen in het bezit te zijn van de redactie. Kopij die te laat wordt ingeleverd zal in overleg met de auteur in een van de daaropvolgende convocaties worden geplaatst.

Kopij dient uiterlijk 2 weken voor de verschijningsdatum binnen te zijn op bovengenoemd redactieadres via e-mail.

De redactie is continu op zoek naar kopij. Om interessante artikelen te kunnen plaatsen doen wij een beroep op uw creativiteit.

Voorbeelden:

- resultaten van (eigen) veldbiologisch onderzoek,
- verslagen van excursies (ook van andere afdelingen),
- waarnemingen,
- vakantieverslagen,
- commentaren en meningen,
- aardige verhalen,
- enzovoort.

Heeft u bij uw artikel afbeeldingen, dan gaarne meesturen. Indien mogelijk wordt dat dan bij het artikel afgedrukt.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de ingezonden stukken.

Afbeelding omslag:

Grasmus
(*Sylvia communis*)

Foto's: Harry de Jong

(tenzij anders vermeld)

ONDER DE LOEP

Mededelingen en convocaties van de
Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging,
Afdeling Hengelo - Oldenzaal

INHOUD

VAN HET BESTUUR	1
AGENDA.....	2
TERUGBLIK	5
B(L)OEIENDE PLANTEN.	13
BRUINE BEUK – FAGUS SYLVATICA ‘ATROPUNICEA’	15
BOMEN EN VRUCHTDRACHT	16
WAT VALT MIJ OP IN DE NATUUR	17
AGENDA BOMENWANDELINGEN SEPTEMBER 2023.....	19
WANDELROUTES BOMEN IN HENGELO – STAND VAN ZAKEN	20

De KNNV is opgericht in 1901. De afdeling Hengelo / Oldenzaal is opgericht in 1916. De vereniging stelt zich ten doel de bevordering van de natuurstudie, natuurbescherming en natuurbeleving. De ondertitel 'vereniging voor veldbiologie' benadrukt de rol van de natuurstudie.

Alle leden ontvangen het landelijk verenigingsblad NATURA. Leden van de afdeling Hengelo / Oldenzaal ontvangen daarnaast 4 maal per jaar het afdelingsblad ONDER DE LOEP. Het lidmaatschap van de KNNV (inclusief het lidmaatschap van de afdeling Hengelo - Oldenzaal) bedraagt € 34,- per jaar; gezinsleden betalen € 11,-

Betalingen d.m.v. machtiging of bankrekening

NL94 RABO 0191 8887 10 t.n.v. Kon Ned Natuurhistorische Ver.

Een lidmaatschap loopt van 1 januari tot en met 31 december.

Opzegging van het lidmaatschap uiterlijk 1 november bij de ledenadministratie van de afdeling of via de website.

Voor meer informatie kunt u terecht bij de secretaris (zie onderstaand adres).

Bestuur van de afdeling Hengelo - Oldenzaal:

♦ Voorzitter

Wytze Boersma

Zwaluwstraat 34, 7491 CX Delden, ☎ (074) 3762711

E-mail: wytze.boersma@hetnet.nl

♦ Secretaris

Jan Zwieneberg

Hengelose Esstraat 19, 7556 EA Hengelo, ☎ (074) 2423975

E-mail: secretaris@hengelo-oldenzaal.knnv.nl

♦ Penningmeester (en ledenadministratie)

Marti Rijken

Vossenbrinkweg 95, 7491 DC Delden, ☎ (06) 83386651

E-mail: marti@sailingarcadia.nl

♦ Natuurhistorisch Secretaris

Bert Oude Egbrink

Adamsweg 8, 7553 KM Hengelo, ☎ (074) 2434340

E-mail: ag.oudeegbrink@hetnet.nl

♦ Bestuurslid, redactie `Onder de Loep` en Webmaster

Harry de Jong

Abelenstraat 2a, 7556DT Hengelo, ☎ (074) 2917611,

E-mail: harry.dejong@natuur-hgl.nl

♦ Website: www.knnv.nl/hengelo-oldenzaal

Van het bestuur

De laatste maanden hebben we gemerkt dat we te maken hebben met klimaatverandering. Zeer warme periode rond de Middellandse zee, extreme regenbuien en hagelbuien in Noord-Italië en Slovenië en de bosbranden in Griekenland en nu de zware regenbuien in Scandinavië. De maand juli was de warmste van de afgelopen 300 jaar. (bron KNMI)

Naast alle ellende is er ook een positief punt. Het grondwaterpeil is weer op peil. Hierbij moeten we wel opmerken dat het gaat om het zomerpeil. Deze is altijd, afhankelijk van het gebied, 60 cm tot een meter lager dan het winterpeil.

Op 3 juli is het vernieuwde bomenboekje van het stads-arboretum Klein Driene aangeboden aan de wethouder. Dit is het tastbare resultaat van een jarenlang onderzoek naar bijzondere bomen in de Hengelose wijk Klein Driene door Jan en Gerrit. Meer informatie is te lezen in deze Onder de Loep. Aansluitend aan dit onderzoek zijn er twee publieksexcursies gepland. De eerste is een onderdeel van de monumenten dag op 9 september. De tweede is op burendag in de wijk Klein Driene. Hier kunnen wij gebruik maken van de naamsbekendheid en het tonen van activiteiten van onze afdeling bij het publiek.

Meer bekendheid is wel nodig. We zien dat ons ledenaantal terugloopt. We hopen dat we door

publieksactiviteiten meer bekendheid krijgen, wat mogelijk tot groei van het aantal leden leidt. Mogelijk kan het landelijk bestuur hiermee helpen. Op de laatste VV is een nieuwe voorzitter gekozen. Theo Briggeman heeft het voorzitterschap van Bart Heijne overgenomen. Hopelijk komen er meer landelijke publieksactiviteiten waarbij wij kunnen aansluiten. Ook zijn we in overleg met de afdeling Enschede om samen activiteiten te ontwikkelen.

Bij deze vraag ik extra aandacht om ons te steunen door gebruik te maken van de RABO-support actie 2023. In de maand september kunt u op onze vereniging stemmen. Hoe meer stemmen we krijgen hoe groter het bedrag is voor ondersteuning. Vraag ook in uw kennissenkring om op onze vereniging te stemmen. (Helaas hebben alleen RABO rekeninghouders stemrecht).

Tot slot vraag ik iedereen om onze paddenstoelenexcursie op 1 oktober aan te prijzen bij familie, vrienden en kennissen. Zie verder de aankondiging op de website en in deze Onder de Loep.

Namens het bestuur wensen wij iedereen een mooi herfstseizoen met vele bijzondere natuurverschijnselen.

Wytze Boersma

Rabo ClubSupport 2023

*Met deze actie ondersteunt de bank de verenigingen van Nederland.
Wij hebben ons aangemeld voor deze actie*

*Als u een RABO-rekening heeft, kunt u uw stem uitbrengen op onze vereniging. Hoe meer stemmen we krijgen hoe groter de ondersteuning is.
U kunt stemmen van 4 tot en met 26 september.*

Stem via de Rabo App of inloggen op [rabobank.nl/clubsupport](https://www.rabobank.nl/clubsupport)

Excursies

Het **Verzamelpunt** is (tenzij anders aangegeven) de **Parkeerplaats kruising Boerhavelaan / Prof. Eykmanplaatsoen** (richting Borsthuis) te Hengelo.

Ieder wordt vriendelijk verzocht zo veel mogelijk met de auto te komen zodat er genoeg plaatsen zijn voor hen die niet over een auto beschikken.

Opgave is verplicht. Uiterlijk de avond voor de excursie per telefoon bij de Coördinator.

Het **Vertrekpunt ter plekke** wordt aangegeven voor degenen die hier rechtstreeks naar toe willen gaan.

De excursies zijn **veldbiologische excursies**. Voor inlichtingen kunt u contact opnemen met de coördinator van de excursie.

Vergaderingen

De gebruikelijke plaats waar vergaderingen worden gehouden (tenzij anders aangegeven) is het NIVON Centrum aan de Lodewijkstraat 1 te Hengelo.

Overzicht activiteiten afd. Hengelo-Oldenzaal

Zondag 17 september 2023	Excursie: Dakhorst
Zondag 01 oktober 2023	Excursie: Wildernis
Zondag 15 oktober 2023	Excursie: Eelerberg
Zaterdag 28 oktober 2023	Excursie: Arboretum

Excursie: Dakhorst

Datum : Zondag 17 september 2023

Thema : Watervogels

Verzamelpunt: 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)

Duur : Ochtend

Coördinatie : Harry de Jong (06-55324290)

Opgave verplicht

Vitens heeft een nieuw waterwingebied ingericht in Rectum-Ypelo. In het gebied zijn 12 winputten gemaakt. Ook is in het gebied een waterbuffer ingericht.

De waterbuffer voorkomt dat de effecten van de winning van water zich uitstrekken tot het natuurgebied Mokkelengoor.

Daarmee worden de effecten van de waterwinning enigszins verminderd. Het nieuwe wingebied en de waterbuffer zijn in 2013 in bedrijf genomen.

Een natuurreservaat en waterbuffer in één. Dat is natuurgebied Dakhorst. Het natuurgebied is een enorme magneet voor verschillende vogelsoorten. Dat maakt Dakhorst tot een een walhalla voor de vogelspotter.

Tijdens zonsopkomst en zonsondergang kun je hier vele watervogels spotten. De prachtige luchten in combinatie met de reflecties van het water zorgen voor spectaculair mooie foto's!

De naam Dakhorst verwijst naar het adellijke huis de Dakhorst.

Het was een van de drie adellijke huizen die in deze kleine buurschap stonden. Thans staat er op dezelfde plek een boerderij met deze naam. De

laatste restanten van het oude huis zijn vóór de Tweede Wereldoorlog afgebrand.

Naast de naam Dakhorst, werd het ook als Dashorst vermeld. Het is een samenvoeging van het Twentse / Duitse dachs wat 'das' betekent en van horst wat een met kreupel- of hakhout begroeide hoger gelegen stuk grond aanduidt. In de naaste omgeving komt ook het erve Dasselaar voor. Dus dassen zullen er zeer zeker hebben rondgelopen.

Vertrekpunt: De parkeerplaats naast het Kulturhus Akkerhus aan de Ypeloschoolweg te Ypelo. We vertrekken hier omstreeks 09.25 uur.

Excursie: Wildernis

Datum : Zondag 01 oktober 2023
Thema : Publieksexcursie Paddenstoelen
Verzamelpunt: 09.30 uur (zie onderaan)
Duur : Ochtend
Coördinatie : Wytze Boersma (074-3762711)
Opgave : Niet nodig

Zoals we weten is in de tweede helft van de zomer en in het begin van de herfst de beste periode om paddenstoelen te vinden. Hierbij speelt het weer een belangrijke rol. Als we terugkijken op de 2 voorgaande jaren was het te droog voor de paddenstoelen. Ze waren er wel, maar in zeer kleine aantallen. We hopen dat het dit jaar beter is. Voor paddenstoelen is het weer van de maand september bepalend. In die maand moet er regelmatig een buitje zijn.

We gaan dit jaar naar het landgoed De Wildernis. Het is een landgoed met zowel naaldbomen als loofbomen. Naast Grove den, Douglas en Larix vinden we ook Zomereik en Beuk. De bospercelen hebben verschillende leeftijdsopbouw waardoor er voldoende dood hout op de grond ligt. Verder zijn er heideveldjes en blauw graslanden.

In het gebied zijn verschillende lanen, waarvan het Sterrebos een onderdeel is. Het Sterrebos is in opdracht van de fam. van Heek in 1919 aangelegd na ontwerp van de tuinarchitect Pieter Watez die ook het Van Heek park heeft ontworpen. Het Sterrebos is ontworpen voor de jacht. De jagers die in het centrum stonden opgesteld hadden goed zicht op het overstekende wild.

Door de afwisseling is het een ideaal excursiegebied, niet alleen voor paddenstoelen maar ook voor vogels en insecten.

Vliegenzwam

Vertrekpunt: De parkeerplaats Hofmeijerweg Oost, kruising Hofmeijerweg en Weerseloseweg. Deze plek is niet al te groot. Kom het liefst op de fiets en met zo weinig mogelijk auto's.

Kosten: voor leden van de KNNV gratis, overige deelnemers een vrijwillige bijdrage.

Honden: kunnen, ook aangelijnd, helaas niet mee.

Excursie: Eelerberg

Datum : Zondag 15 oktober 2023
Thema : Landschap
Verzamelpunt: 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Ochtend
Coördinatie : Harry de Jong (06-55324290)
Opgave verplicht

Landgoed Eelerberg, met zijn majestueuze beuken en oude eiken, ligt aan de noordzijde van de Sallandse Heuvelrug. Het landgoed bestaat grotendeels uit bossen en in mindere mate uit landbouwgronden.

De Eelerberg is een heuvel van 40 meter hoog. Het landgoed werd halverwege de 19e eeuw aangelegd.

Kern van het landgoed wordt gevormd door een villa, met daarbij een tuinmanswoning, rentmeesterswoning en koetshuis.

Tot 1951 bleef het landgoed familiebezit. Sindsdien is Staatsbosbeheer eigenaar en beheerder van de Eelerberg en de rentmeesterswoning. De villa en overige opstallen op het landgoed zijn in particulier bezit. Bijzonder is dat de villa geheel wordt verwarmd door middel van gas- en houtgestookte haarden.

Om de waarde voor de natuur en landschap te behouden, wordt de Eelerberg als onderdeel van de Sallandse Heuvelrug beheerd door de boswachters en vrijwilligers van Staatsbosbeheer. Het 300 hectare tellende bos wordt verjongd door nieuwe aanplant of natuurlijke verjonging.

Er bevinden zich drie poelen die het leefgebied zijn van verschillende reptielen en amfibieën. Speciaal voor de ringslang zijn er diverse broeihopen aanwezig.

Een deel van een route loopt door het Pinetum. Vroeger kon je vanaf de herdenkingsbank uitkijken tot aan De Eelerbergweg. Dat uitzicht was in de loop der jaren dichtgegroeid. Deze oude zichtlijn is hersteld. Ook is er gesnoeid om de bomen, die bij het Pinetum horen, beter uit te laten komen.

Er is een wandelpad gemaakt en er staan bordjes bij de bomen.

Vertrekpunt: De parkeerplaats aan de Eelerbergweg nabij de Nieuwe Twentseweg in Hellendoorn.

We vertrekken hier omstreeks 09.40 uur.

Excursie: Arboretum

Datum : Zaterdag 28 oktober 2023
Thema : Slotexcursie
Verzamelpunt: 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Ochtend tot 13.00 uur
Coördinatie : Bert Oude Egbrink (074-2434340)
Opgave verplicht

Op de laatste excursie van het seizoen maken wij een rondwandeling over het arboretum Poortbulten bij De Lutte.

Sombere honingzwam

Het arboretum is een bomenpark met 2500 bomen en struiken verdeeld over 1000 soorten van over de hele wereld. Ruim een eeuw geleden stond textielabrikant en bomenliefhebber A.J.H. Gelderman uit Oldenzaal aan de basis van het park. Later is een poelenlandschap en een weide met verschillende soorten populieren (populetum) aan het arboretum toegevoegd.

Uniek zijn de gigantische mammoetboom, een zaailing van de Anne Frankboom en een zaailing van Zwarte populier die tot voor kort bij de Beverborgbrug over de Dinkel stond.

We hopen tijdens de wandeling nog te kunnen genieten van de herfstkleuren en van de op het park aanwezige paddenstoelen.

Op het arboretum zijn goede wandelpaden aanwezig die ook toegankelijk zijn voor mensen die wat slechter ter been zijn.

Het is de bedoeling na afloop van de excursie koffie met gebak te nuttigen bij de op het terrein aanwezige schenkerij Poortbulten.

Vertrekpunt: De parkeerplaats bij het arboretum Poortbulten aan de Lossersestraat 66 in De Lutte. We vertrekken hier omstreeks 09.30 uur.

Holsteelboleet

Verslag excursie: Sprengenberg

Datum : Zaterdag 20 mei 2023
Thema : Landschap
Deelnemers : 6
Leiding : Bert Oude Egbrink
Weer : Zon

Op een zonnige zaterdagmorgen hebben we met 6 personen een wandeling gemaakt over de Sprengenberg bij Haarle.

De Sprengenberg, eigendom van Natuurmonumenten, maakt deel uit van het Nationale park De Sallandse Heuvelrug.

We zijn vertrokken vanaf de parkeerplaats aan de Oude Deventerweg bij Informatieschuur de Pas. Door rechte lanen met Amerikaanse eik zijn we door met naaldbossen beplante vakken naar de heide gelopen.

De Sprengenberg staat ook bekend om haar Rhododendrons en Azalea's die normaliter in mei volop in bloei staan. Door het koude voorjaar moest de bloei echter nog goed op gang komen. Onze route liep ook langs de voormalige kwekerij van deze struiken op het landgoed. Door aantasting van de bloemknoppen door de Azaleaknopvreter, ook wel Rhododendronknopvreter genoemd, zagen we ook hier minder bloei dan in eerdere jaren.

Rhododendronknopvreter

Op de heide zagen we onze eerste Hazelworm en hoorden we de Boomleeuwerik zingen.

In de verte zagen we de schapen die Natuurmonumenten gebruikt om de heide te begrazen en een kleine tijdelijke akker om wat meer variatie op de heide te krijgen.

We hebben gepauzeerd in de schaduw op een bankje langs de Van Heekweg. Onderweg kwamen we langs de tijdelijk afgesloten mountainbike route. De route is afgesloten om te voorkomen dat Hazelworm en Zandhagedis slachtoffer worden van de fietsers.

Over de Van Heekweg langs de Palthetoren zijn we weer teruggelopen naar de parkeerplaats. Onderweg zagen we zowel een mannetje als een vrouwtje van de Zandhagedis. In het bos vlak bij de

parkeerplaats liet een Hazelworm zich wat langere tijd zien waardoor ook de fotografen aan hun trekken kwamen.

We kunnen terugzien op een leuke excursie. Wel jammer dat de schuur bij de herberg De Pas sinds kort niet meer als informatieschuur beschikbaar is.

In bijgevoegde lijst met waarnemingen zijn ook de waarnemingen opgenomen van de verkenning van het gebied op 13 mei 2023

Waargenomen soorten

Vogels

Bonte Vliegenvanger	Boomkruiper
Boomleeuwerik	Boompieper
Fitis	Gierzwaluw
Goudhaan	Grasmus
Houtduif	Kauw
Koolmees	Matkop
Pimpelmees	Roodborst
Tjiftjaf	Torenavalk
Tuinfluitier	Winterkoning
Zanglijster	Zwartkop

Planten & Mossen

Akkerviooltje	Azalea sp.
Borstelgras	Driekleurig Viooltje
Duizendblad	Dwergviltkruid
Gewone Brem	Gewone ereprijs
Gewoon biggenkruid	Heidespurrie
Jeneverbes	Klein tasjeskruid
Klein vogelpootje	Kleine zonnedaauw
Kruipend zenegroen	Kruipganzerik
Liggend walstro	Mannetjesereprijs
Muizenoor	Pilzegge
Pinksterbloem	Pontische rhododendron
Rankende helmbloem	Rode bosbes
Schapenzuring	Sint-Janskruid
Struikhei	Tormentil
Veelbloemige veldbies	Vroege haver

Paddenstoelen

Rhododendronknopvreter	Rossig Buiskussen
------------------------	-------------------

Overig

Hazelworm	Zandhagedis
-----------	-------------

Insecten

Bastaardzandloopkever	Bont Zandoogje
Citroenvlinder	Gewone breedborst
Gewone Heispanner	Grote Tweestrep
Hooibeestje	Hoornaar
Kleine Vuurvlinder	Rood Struikhaantje
Rupsenaaskever	Viervlek
Vroege Spanner	

Hazelworm

Verslag excursie: Beerze

Datum : Zaterdag 03 juni 2023
Thema : Beleving natuur
Deelnemers : 7
Leiding : Gerrit Haverkamp
Weer : Zon / bewolkt

Het verzamelpunt voor deze excursie was op de parkeerplaats bij de Beerzerpoort in Beerze. In relatief korte tijd is dit de tweede excursie naar dit gebied. (zie ook het verslag van zondag 3 juli 2021 in Onder de Loep.

Vanaf de Beerzerpoort zijn we onze wandeling begonnen door een oud eikenbos op een kamduin die ons in de richting van het stuifzand bracht.

Hier aangekomen zagen we grote groepen van het iets blauwgrijs getinte Buntgras, een soort die gedijt bij lagere pH-waarden en voedselarme omstandigheden

Een heel klein plasje van ± 1 m2, in het stuifzand, trok onze aandacht omdat daarin o.a. Gewoon reukgras en Vroege haver groeide.

Even later vonden we de zeldzame Grote oorworm, een typische soort in stuifzandgebieden.

Grote oorworm Foto: Gerrit Haverkamp

In het oude eikenbos op het kamduin groeide o.a. Dalkruid, Gewone salomonszegel, Gewone eikvaren en Rankende helmbloem.

Via de stuifzandvlakte zijn we in de richting van Mariënberg gelopen om daarna via de Oude Beerzerweg de wandeling te vervolgen over de Mariënbergerdijk, richting Beerzerhooiweg.

We zijn nu in een heel ander en veel vochtiger gebied terechtgekomen en waarom Beerze Natura 2000 gebied is, is het herstellend hoogveen.

Daarvoor is veenmos essentieel. Dit mos neemt water op als een spons, vooral zuur en voedselarm regenwater.

Hier zagen we Lavendelhei en Eénarig wollegras.

Bij de Beerzerhooiweg zagen we tijdens een rustmoment Viltganzerik en Kleine zonnedauw.

Na een korte rustpauze zijn we weer richting de Beerzerpoort gelopen.

Boomleeuwerik

Waargenomen soorten

Vogels

Blauwe Reiger	Boomleeuwerik
Geelgors	Kievit

Planten & Mossen

Blauwe bosbes	Bochtige smele
Brede stekelvaren	Buntgras
Dalkruid	Gewone dophei
Gewone eikvaren	Gewone salomonszegel
Gewone Vuilboom	Gewoon reukgras
Grove den	Jakobskruiskruid
Jeneverbes	Kleine zonnedauw
Lavendelhei	Liggende vetmuur
Rankende helmbloem	Sint-Janskruid
Struikhei	Viltganzerik
Vroege haver	Wilde lijsterbes
Zilverhaver	Zomereik

Insecten

Azuurwaterjuffer	Blauwe Breedscheenjuffer
Bont Zandoogje	Bruinvleugelroofvlieg
Geelbandlangsprietmot	Gele Hommelroofvlieg
Grote Oorworm	Kale Rode Bosmier
Nalassus laevioctostriatus	Platbuik
Platte Wielwebspin	Ringelrups
Rozenkever	Schorsmarpissa
Strontvlieg	Viervlek

Verlag excursie: Demmersblok

Datum : Zondag 18 juni 2023
Thema : Natuurontwikkeling
Deelnemers : 6
Leiding : Marti Rijken
Weer : Zon

Het Demmersblok is in 2017 ingericht als natuurontwikkelingsgebied langs de Hagmolenbeek in het Deldenerbroek. In het merendeel van het gebied is de bouwvoor afgegraven om schrale milieu-omstandigheden te krijgen en de vegetatie een nieuwe start te geven.

Het Demmersblok is bedoeld als een stapsteen tussen Twickel en de Regge en Sallandse Heuvelrug. Voor een natuurontwikkelingsgebied is het omvangrijk en een deel van het gebied is 'struingebied', wat wil zeggen dat het vrij toegankelijk is buiten de paden.

Ideaal dus om de natuur te beleven, tot natte voeten aan toe, zoals we gingen merken.

Met 6 deelnemers trokken we het gebied in vanaf de parkeerplaats aan de Rijssense weg.

Daar zagen we meteen al de Kleine Ijsvogelvlinder fouragerend op de bloesem van de bramen.

Kleine ijsvogelvlinder

Dit gedeelte van het terrein ligt relatief hoog en door de droogte van de afgelopen weken was het gortdroog.

Hier was een begin van de ontwikkeling naar droge heide te zien, met o.a. Struikheide en Trekrus en daarnaast diverse droogteminnende graslandsoorten, zoals Klein vogelpootje en Hazenpootje.

Hierna struinden we in de richting van de beek, waarbij het terrein allengs natter werd en we ondertussen konden genieten van een verscheidenheid aan vogelgeluiden van o.a. Geelgors, Boompieper en Boomleeuwerik.

Opvallend zijn hier de restanten van vroegere slootprofielen, waar de vegetatie veel dichter is dan daarbuiten, met o.a. veel Blaaszegge.

Helaas hebben we het Melkviooltje niet meer gevonden, dat zich hier in vorige jaren snel uitgebreid had. Maar aangezien dat een pionier is

die niet blijvend standhoudt was dat misschien te verwachten.

Bijzonder is het Schaafstro, een paardenstaartsoort, die normaliter in matig voedselrijke bossen voorkomt, zich hier her en der op de kale vochtige grond heeft gevestigd. De vegetatie ontwikkelt zich hier in de richting van vochtig schraalland met o.a. Zeegroene zegge en Geelgroene zegge.

Nog dichter bij de beek bleek die zo vol water te staan met voor de landbouw ingelaten water uit het Twentekanaal, dat de lagere terreindelen geïnundeerd waren. Daar hadden we niet op gerekend met het droge weer, waardoor enkele deelnemers de voeten niet drooghielden.

Boven de beek wemelde het van de Weidebeekjuffers en vanaf een bruggetje hadden we mooi zicht op een aantal schaatsenrijders, zowel de Poel- als de Grote schaatsenrijder.

Weidebeekjuffer

Nog even hebben we de overkant van de beek verkend, waar onder andere de vrij zeldzame Armbloemige waterbies werd aangetroffen. Hierna was het alweer tijd om terug te lopen naar de parkeerplaats.

Omdat er al struinend zoveel te zien is, is de afstand die we hebben gelopen minimaal. Maar daar ging het ook niet om.

Waargenomen soorten

Vogels

Blauwe Reiger	Boomleeuwerik
Boompieper	Bosrietzanger
Buizerd	Geelgors
Gekraagde Roodstaart	Gele Kwikstaart
Grasmus	Houtduif
Huiszwaluw	Kauw
Kleine Karekiet	Kneu
Koolmees	Meerkoet
Merel	Ooievaar
Pimpelmees	Putter
Rietgors	Roodborst
Tjiftjaf	Tuinfluitier
Veldleeuwerik	Vink
Winterkoning	Zwarte Kraai
Zwartkop	

Planten & Mossen

Armbloemige waterbies
Bezembloemig kruiskruid
Blauwe zegge
Dwergzegge
Egelboterbloem
Geknikte vossenstaart
Gestreepte witbol
Gewone brunel
Grote kattenstaart
Haagwinde
Hazepootje
Ile zegge
Klein vogelpootje
Kleine ratelaar
Moerasanddoorn
Moeraswalstro
Ringelwikke
Schaafstro
Scherpe zegge
Smalle waterpest
Tengere rus
Veelwortelig kroos
Zeegroene zegge

Basterdklaver
Biezenknoppen
Duits viltkruid
Echte koekoeksbloem
Geelgroene zegge
Gekroesd fonteinkruid
Gevleugeld hertshooi
Gewone waterbies
Grote waterweegbree
Hazen zegge
Heelblaadjes
Klein streepzaad
Kleine leeuwentang
Mattenbies
Moerasspirea
Penningkruid
Ruige zegge
Schedefonteinkruid
Sint-Janskruid
Struikhei
Trekruis
Veldrus
Zomerfijnstraal

Zomerfijnstraal

Insecten

Atalanta
Blauwe Glazenmaker
Bont Zandoogje
Bosrandroofvlieg
Duitse Wesp
Gamma-uil
Gerande Spanner
Gruwe schildwants
Grote Keizerlibel
Icarusblauwtje
Klein Koolwitje
Kleine Vuurvlinder
Lantaarntje
Pluimvoetbij
Sneeuwwitte Vedermot
Vuurlibel
Weidebeekjuffer
Zestienstippelig lieveheersbeestje

Blauwe Breedscheenjuffer
Bloedrode Heidelberg
Boomblauwtje
Bruin Zandoogje
Fraaie Schijnbok
Gehakkelde Aurelia
Gewone blaasbladwesp
Groot Dikkopje
Grote Schaatsenrijder
Klein Geaderd Witje
Kleine Ijsvogelvlinder
Koevinkje
Oeverlibel
Poelschaatsenrijder
Veelstippelig Aziatisch
Watersnuffel
Wolfspin sp.
Zwartsprietdikkopje

Verslag excursie: Twekkelo

Datum : Zondag 02 juli 2023
Thema : Landschap
Deelnemers : 9
Leiding : Wytze Boersma
Weer : Zon

Twekkelo is een van oudsher een kleine boerengemeenschap dat ingeklemd is door de steden Hengelo en Enschede.

Tot 1867 was dit de Marke Twekkelo dat het gebied bestuurde.

Rondom deze voormalige Marke liggen nu de Zoutindustrie, het Twentekanaal, industriegebied van Enschede, het landgoed Het Stroot, de Boeldershoek (de vuilstort met een verbrandingsinstallatie) en de Zuivelhoeve.

Het is een afwisselend agrarisch landschap met beken, houtwallen en overhoekjes. De boerderijen zijn nog steeds aanwezig. Hier en daar wordt nog beperkt geboerd. Gelukkig zijn er geen mega stallen.

In het gebied zijn diverse wandelpaden. Het middelpunt wordt gevormd door de Johanneskerk en een voormalige school.

Dit is tevens het startpunt van onze excursie. Via een landweg liepen we naar een bosje.

Klein streepzaad vormde een geel lint in de berm. Over de maisakker vlogen diverse Boerenzwaluwen om insecten te vangen. In het bosje met Groot heksenkruid, Lelietje-van-dalen, Bonte gele dovenetel en bloeiende kamperfoelie hoorde we de Groene specht, de Zwartkop en het Roodborstje. Langs de beek vonden we Groot hoefblad, Zompvergeet-mij-niet, Overblijvende ossentong en Grote wederik.

Tussen het riet zagen we een beschadigde Gehakkelde aurelia zitten. Deze vlinder was zich aan het opwarmen.

Ook zagen we de Kleine vuurvlinder, het Boomblauwtje en het Klein geaderd witje.

Boomblauwtje

Even later vonden we in de sloot Grote egelskop, Watertorkruiden en Wolfspoot staan.

Voor het behoud van Twekkelo is door de bewoners een vereniging (VBT) opgericht om het landschap met al zijn kwaliteiten te behouden.

Via de aangelegde wandelpaden krijgt men een goede indruk van het kleinschalige landschap met zijn houtwallen.

Hier en daar zijn deze houtwallen uitgebreid met aanplant van struiken. Jammer dat niet overal gebiedseigen materiaal is gebruikt.

Dit was te zien aan de Hazelaar en de Mispel.

Onderweg zagen we een flits van de Sperwer en hoorden we de Grasmus en de Gekraagde roodstaart zingen.

Gekraagde roodstaart

Door het plotseling wegspringen van twee hazen was te zien dat de houtwal functioneert als schuilgelegenheid.

Totaal hebben we meer dan 100 plantensoorten (niet alles staat op de lijst), 17 insecten soorten en 21 vogelsoorten genoteerd.

Waargenomen soorten

Vogels

Aalscholver	Boerenzwaluw
Ekster	Fitis
Gaai	Gekraagde Roodstaart
Grasmus	Groene Specht
Heggenmus	Hop
Houtduif	Koolmees
Merel	Pimpelmees
Roodborst	Sperwer
Tjiftjaf	Torenavalk
Vink	Winterkoning
Zwarte Kraai	Zwartkop

Planten & Mossen

Aalbes	Adelaarsvaren
Akkerviooltje	Bitterzoet
Blauwe bosbes	Bonte gele dovenetel
Bosbies	Boswilg
Brede stekelvaren	Dagkoekoeksbloem
Dijkviltbraam	Duizendblad
Echte kamille	Echte valeriaan
Egelboterbloem	Framboos
Geel nagelkruid	Gekroesde melkdistel
Gele ganzenbloem	Gele lis
Gewone berenklauw	Gewone Brem
Gewone hoornbloem	Gewone klit
Gewone raket	Gewoon robertskruid

Gewoon Timoteegras
Glanshaver
Groot hoeftblad
Grote egelskop
Grote muur
Grote wederik
Harig wilgenroosje
Hennegras
Ijle zegge
Kale jonker
Kleine ooievaarsbek
Kompassla
Kruipende boterbloem
Lelietje-van-dalen
Mannetjesvaren
Moerasmuur
Moeraswalstro
Overblijvende ossentong
Peterseliebraam
Reuzenberenklauw
Rietgras
Schietwilg
Sleedoorn
Stinkende gouwe
Veldrus
Watertorkruid
Wilde kamperfoelie
Witte klaver
Wolfspoot
Zompvergeet-mij-nietje
Zwarte els

Overig

Europese Haas

Gladde witbol
Groot heksenkruid
Grote brandnetel
Grote kattenstaart
Grote waterweegbree
Haagwinde
Hazelaar
Hulst
Japanse duizendknoop
Klein streepzaad
Knopig helmkruid
Koninginnenkruid
Kweek
Mannagras
Mispel
Moerasrolklaver
Oosterse karmozijnbes
Perzikkruid
Reukeloze kamille
Rietgras
Rode klaver
Schijnaardbei
Speerdistel
Veenwortel
Vingerhoedskruid
Wijfjesvaren
Wilgenroosje
Witte klaverzuring
Zoete kers
Zwart tandzaad

Gewone wegslak

Europese haas

Insecten

Atalanta	Bont Zandoogje
Boomblauwtje	Bosrandroefvlieg
Bruin Zandoogje	Duitse Wesp
Gamma-uil	Gehakkelde Aurelia
Gerande Spanner	Gewone blaasbladwesp
Klein Geaderd Witje	Klein Geaderd Witje
Klein Koolwitje	Kleine Vuurvlinder
Koelvinkje	Rood Soldaatje
Veelstippelig Aziatisch lieveheersbeestje	Zestienstippelig lieveheersbeestje
Zwartspriddikkopje	

Verslag excursie: Lutterzand

Datum : Zaterdag 22 juli 2023
Thema : Dinkel
Deelnemers : 4
Leiding : Bert Oude Egbrink
Weer : Bewolkt

Op een bewolkte maar warme zaterdagmorgen hebben wij met 4 mensen een wandeling door het Lutterzand gemaakt.

Vertrekpunt was de parkeerplaats bij het Paviljoen Lutterzand bij de Kribbenbrug. Wij hebben de oranje route gelopen die voor een deel langs de Dinkel loopt.

Door een grove dennenbos met veel braam in de ondergroei zijn we naar de Groene Staart of Greun'n Stet gelopen. Hier heeft de niet gekanaliseerde Dinkel een meander gevormd waarvan de buitenbocht gevormd wordt door een metershoge steilwand.

Deze steilwand is ontstaan doordat de Dinkel het hier gelegen met grove dennen beplante voormalig stuifzand aansnijdt. Langs de binnenbocht in het Dinkedal liggen veel lagergelegen wilgenstruwelen en onbemest grasland dat in het winterhalfjaar onder water kan komen te staan. De vorm van de meander en het 'groene' grasland hebben het gebied haar naam gegeven.

Langs de oevers van de Dinkel zagen we Eén- en Tweestijlige meidoorn, Katwilg, Kardinaalsmuts, Hondсроos, Aalbes en Wegedoorn. De Wegedoorn werd pas na wat discussie toegevoegd aan de lijst met waarnemingen.

Wegedoorn

Door de natte juli maand zagen we ook al de nodige paddenstoelen waaronder amanieten, boleten en russula's.

Op de als hondenspeelveld in gebruik zijnde zandverstuiving bij het helaas afgesloten bos van Dinkedalboer (Boer zoekt vrouw) Frans hebben we nog even staan te kijken bij een kolonie van de Pluimvoetbij.

Langs een klein heideveld zijn we weer teruggelopen naar de parkeerplaats. Opmerkelijk onderweg was het ontbreken van bramen in de hier aanwezige dennenbossen.

Aan de andere kant van de Lutterzandweg ligt een voor publiek afgesloten graslandje met typische Dinkelsoorten als Steenanjer, Grasklokje en Geel

walstro die alleen vanaf een afstand met de verrekijker goed te zien zijn.

Steeenanjer

In de berm van het pad naar erve Beverborg konden we het Geel walstro maar ook het Driekleurig viooltje, Hemelsleutel, Gewone bermzegge en Kruldistel wel van dichtbij bekijken. Het op brandnetel woekerende Groot warkruid liet het dit jaar helaas afweten.

In bijgevoegde lijst met waarnemingen zijn ook de waarnemingen opgenomen van de verkenning van het gebied op 15 juli 2023.

P.S.

De route liep ook door het landgoed Het Lutterzand van de familie Huttenhuis. De familie Huttenhuis is één van de Dinkedalboeren die bossen in het Lutterzand in eigendom hebben.

Tijdens een eerdere excursie van onze afdeling op 17 maart 2012 was men bezig de steilwand langs de Dinkel in te planten met kleine dennen. Reden voor de aanplant was het voorkomen van verdere afslag door intensief gebruik door recreanten.

Tegen onze verwachting in zagen we op 4 november 2017 dat deze dennen ook nog waren aangeslagen. Wij zagen nu dat er ook wilgen tussen de dennen stonden.

Het bij de steilwand geplaatste verbodsbordje om het gebied niet te betreden om het broeden van de Oeverzwaluw en IJsvogel niet te verstoren, heeft inmiddels zijn functie verloren. Het pad langs de Dinkel is vervangen door een nieuw pad door het aangrenzende bos en langs de horecagelegenheid de Lutter Hutte.

Waargenomen soorten

Vogels

Blauwe Reiger	Gaai
Grauwe Gans	Hop
IJsvogel	Tjiftjaf

Planten & Mossen

Aalbes	Akkerkool
Akkervergeet-mij-nietje	Bezemkruid
Bijvoet	Bitterzoet
Bochtige smele	Boerenwormkruid

Bonte gele dovenetel
Brede stekelvaren
Canadese fijnstraal
Driekleurig Viooltje
Echte valeriaan
Fioringras
Geel walstro
Gespleten hennepnetel
Gewone berenklaauw
Gewone hennepnetel
Gewone klit
Gewone smeewortel
Gewone Vogelkers
Gewoon biggenkruid
Gewoon robertskruid
Grasklokje
Grote brandnetel

Boskruiskruid
Buntgras
Dolle kervel
Duizendblad
Eenstijlige Meidoorn
Geel nagelkruid
Gele lis
Gestreepte witbol
Gewone bermzegge
Gewone hoornbloem
Gewone raket
Gewone vlier
Gewone Vuilboom
Gewoon jakobskruiskruid
Gewoon struisgras
Grasmuur
Grote kattenstaart

Gewone Hertenzwam
Papierzwammetje
Rode Boleet
Roodgele Aderzwam
Vermiljoenhoutzwam
Weidekringzwam

Panteramaniet
Parelamaniet
Roodbruine Slanke Amaniet
Scherpe Kamrussula
Vroege houtzwam
Wieltje

Overig

Europese Haas

Konijn

Insecten

Akkerhommel
Bont Zandoogje
Bruin Zandoogje
Gamma-uil
Gewone Koekoekshommel
Groot Koolwitje
Grote Zijdebij
Kleine Vuurvlinder
Knopspruitje
Kustsprinkhaan
Pluimvoetbij
Sint-Jansvlinder
Weidebeekjuffer

Atalanta
Boomblauwtje
Bruinrode Heidelibel
Gewone Heispanner
Gewone prachtwapenvlieg
Grote Rupsdoder
Klein Geaderd Witje
Kleinste rozenbladwesp
Koevinkje
Landkaartje
Rode halsbandwants
Steenhommel

Grote kattenstaart

Kleine vuurvlinder

Grote lisdodde
Haagwinde
Hazelaar
Hondsdraf
Katwilg
Klein streepzaad
Knopig helmkruid
Kruidistel
Liesgras
Madeliefje
Moeraswalstro
Pitrus
Rietgras
Schapenzuring
Steenanjer
Struikhei
Veldzuring
Watermunt
Wegedoorn
Wilde lijsterbes
Witte klaver
Zachte berk
Zomereik
Zwart tandzaad

Grote wederik
Harig wilgenroosje
Hemelsleutel
Japanse duizendknoop
Klein springzaad
Kluwenzuring
Kruipende boterbloem
Lelietje-van-dalen
Look-zonder-look
Moerasvergeet-mij-nietje
Penningkruid
Reuzenbalsemien
Ruwe berk
Sint-Janskruid
Stijf havikskruid
Tweestijlige meidoorn
Vroege haver
Waterpeper
Wilde bertram
Witte dovenetel
Wolfspoot
Zevenblad
Zwaluw tong
Zwarte els

Paddenstoelen

Anijskurkzwam
Blauwvlekkende Fluweelboleet
Bleke Franjehoed
Cambiumwaterkeltje

Berijpte Russula
Bleekgele Bundelzwam
Blozende Fluweelboleet
Echte Tonderzwam

Verslag excursie: Lemelerberg

Datum : Zondag 13 augustus 2023
Thema : Heide
Deelnemers : 8
Leiding : Gerrit Haverkamp (074-2668489)
Weer : Zon / bewolkt

De Lemelerberg is een stuwwal die zo'n 150.000 jaar geleden is ontstaan toen gletsjers zand en grind voor zich uit duwden. Ze lieten een bult met een hoogte van 78 meter achter in een verder vlakke omgeving.

Bovenop de Lemelerberg (66m) en natura 2000 gebied zijn er prachtige vergezichten te bewonderen.

De Archermerberg (78m) ligt wat noordelijker, samen vormen ze eigenlijk een twee-eenheid.

Opvallend tijdens deze excursie was dat er al redelijk wat paddenstoelen waren te zien.

De reden is natuurlijk het natte weer van de afgelopen weken.

Het eerste deel van de wandeling ging vanaf de parkeerplaats door een gemengd bos van naald- en loofhout.

Via uitgebreide jeneverbesstruwelen kwamen we op de bloeiende heidevelden richting het hoogste punt. Op een gegeven moment vlakbij top, vlogen 5 raven over ons heen, twee oude vogels en drie jongen.

Raaf

Op de top was een houtenbank waarbij we onze lunch hebben genuttigd en waar we tegelijkertijd een mooi uitzicht hadden.

We vervolgden onze wandeling richting het stuifzand, waar een boomvalk voorbij scheerde, op jacht naar libellen.

Zandhagedissen kruisten op een gegeven moment door het zand ons pad, maar die waren zo snel dat niet iedereen ze heeft gezien.

Opvallend was ook een zeer grote plek met schapenzuring, waar een paar kleine vuurvinders vlogen, die deze soort als waardplant gebruiken.

Via een redelijk flinke afdaling bereikten we weer de parkeerplaats.

Waargenomen soorten

Vogels

Boerenwaluw	Boomkruiper
Boompieper	Boomvalk
Buizerd	Goudhaan
Grote Bonte Specht	Grote Bonte Specht
Grote Bonte Specht	Grote Bonte Specht
Huiswaluw	Koolmees
Matkop	Oeverwaluw
Pimpelmees	Raaf
Torenvalk	Vink

Planten & Mossen

Amerikaans krentenboompje	Amerikaanse vogelkers
Blauwe bosbes	Bochtige smele
Borstelgras	Brede stekelvaren
Buntgras	Eenjarige hardbloem
Fijn schapengras	Gewone Brem
Gewone dophei	Gewone eikvaren
Gewone hoornbloem	Gewone Vuilboom
Gewoon biggenkruid	Gewoon struisgras
Gewoon varkensgras	Grove den
Hulst	Jeneverbes
Kruipbrem	Liggend walstro
Muizenoor	

Oostenrijkse Den
Pilzegge
Rode bosbes
Ruwe berk
Schermhavikskruid
Smalle stekelvaren
Straatgras
Tandjesgras
Vroege haver
Zachte berk

Paddenstoelen

Gele Berkenrussula
Muizenstaartzwam
Roodbruine Slanke Amaniet
Spikkelplooiparasolzwam
Zwartvoetkrulzoom

Overig

Zandhagedis

Insecten

Atalanta
Boomblauwtje
Bruinrode Heidelibel
Gamma-uil
Grote Keizerlibel
Honingbij
Kleine Vuurvlinder
Protocalliphora azurea
Zandroofvlieg

Pijpenstrootje
Rankende helmblloem
Rode schijnsparrie
Schapenzuring
Sint-Janskruid
Smalle weegbree
Struikhei
Vertakte leeuwentand
Wilde lijsterbes
Zomereik

Heksenboter
Parelamaniet
Rupsendoder
Valse Hanenkam

Blauwvleugelsprinkhaan
Bruine Sprinkhaan
Doodskopzweefvlieg
Gewone Heispanner
Grote Rupsendoder
Klein Koolwitje
Pluimvoetbij
Voorjaarsmestkever
Zuringspanner

Doodskopzweefvlieg

Madeliefje, Bellis perennis

OP 4 juni is het Madeliefje gekozen tot de nationale plant van Nederland. Dit naar voorbeeld van vele Europese landen die al een nationale plant hebben. Dit is de aanleiding om het Madeliefje beter te bekijken.

Het is een plant die door bijna alle Nederlanders wel wordt herkend. Menig kind heeft wel een krans van Madeliefjes gemaakt. Het Madeliefje is een zeer algemene plant en komt bijna in elk Km-hok voor. Uitzondering zijn de hokken met duinen en strandvlakten.

De plant is vooral te vinden in grasvelden, in bermen en als stoeplantje. Niet iedereen is blij met het Madeliefje in hun gazon. Hierbij moet je denken aan "fanatieke" tuiniers maar ook aan terreinknechten van voetbalvelden en golfbanen.

De bladeren van de plant zijn spatelvormig met een gekartelde, getande rand. Ook is het blad wat dikker.

Uit de rozet groeien meerdere, kale bloeistengels die aan het eind één bloemhoofdje hebben. Het bloemhoofdje heeft tien tot vijftien groene, aan de top gewimperde omwindselblaadjes. Het hoofdje heeft een 10-tal witte lintbloemen. Deze zijn steriel en hebben een lokfunctie. Vaak zijn deze lintbloemen aan de buitenkant paarsrood gekleurd. Dit wordt veroorzaakt door aanmaak van anthocyaan, vaak in een koude periode. Dit is een soort antivries voor de plant.

De vele gele buisbloemen, wel 100, bestaan uit 5 kroonbladen die vergroeid zijn tot een kokertje, waarin het stuifmeel wordt gevormd. Door het groeien van de stijl wordt het stuifmeel naar buiten gewerkt.

Als het zaad rijp is, vallen de kroonbladen af en de bloemenbodem groeit uit tot een puntmuts waar de zaden zitten. Deze kleine zaden (1,4 x 0,9 mm) worden door de wind verspreid. Ze hebben geen kiemrust waardoor er snel nieuwe planten zijn.

Uit archeologisch onderzoek blijkt dat het Madeliefje al in de Romeinse tijd hier aanwezig was.

Het Madeliefje groeit op zonnige en half-beschaduwde plekken. Als de bodem te voedselrijk is, sterft de plant.

Door de grote bekendheid van het Madeliefje heeft de plant wel een honderdtal volksnamen, o.a. Maagdelief, Mayzoetje, Weibloommetje en Liefkruid.

juli 2023

Tekst en foto's: Wytze Boersma

Gebruikte literatuur

- E.J. Weeda, 1994, Nederlandse oecologische Flora, deel 4
- Duistermaat, H(Leni), Heukels'Flora van Nederland, 24 druk, 2020
- www.verspreidingsatlas.nl
- Heukels, H, 1907, Woordenboek der Nederlandse volksnamen van planten, reprint 1987

Bruine beuk – Fagus sylvatica ‘Atropunicea’

Bruine beuk in Prins Bernhardplansoen

Het komt niet zo vaak voor maar zo nu en dan worden er beuken gevonden met rode bladeren. Dit is een zeldzame afwijking waarbij anthocyanen in de buitenste laag van het blad blijven zitten.

Vanaf ongeveer 1700 kwam er steeds meer vraag naar deze bruine beuk voor parken etc. Boomkwekers waren vooral geïnteresseerd in bomen die het hele jaar de rode kleur behouden. Ze namen hiervan scheuten die op de voet van een normale beuk geënt werden.

De genetische eigenschappen van de moederplant bleven zo 1005 bestaan. Bij zaaien bleek maar 50% van de jonge bomen rood en ook nog variabel van kleur.

In het Prins Bernhardplantsoen staan twee bruine beuken. In 1937 werd er ter gelegenheid van het huwelijk van Prinses Juliana en Prins Bernard een bruine beuk geplant. Deze is doodgegaan en werd in 1972 opnieuw geplant.

In 1900 werd de bruine beuk aan de zijde van de Enschedesestraat geplant. Deze imposante boom is ongeveer 23 meter hoog, heeft een kroondiameter van 22 bij 17 m. De stamomvang is 3,45 m.

De boom moet hier ter plekke zelf zorgen voor voldoende voedsel om te blijven leven en groeien. Met behulp van de vele bladeren wordt door middel van fotosynthese suikers geproduceerd, die omgezet worden in allerlei bouwstoffen. Via de wortels en bevriende schimmels wordt er water en daarin opgeloste voedingsstoffen uit de grond gehaald.

Het transport van het water en de suikers gaat door de stam en takken. Deze solitaire beuk heeft een karakteristieke relatief korte stam in vergelijking met beuken in een beukenbos.

Door deze groeiwijze krijgt de beuk het grootste oppervlak aan blad, dus productie van veel suikers.

De eerste takken groeien horizontaal. Later gaan de takken schuin omhoog groeien.

De bladeren zijn zodanig langs de takken en twijgen geschikt dat ze allemaal van het zonlicht kunnen profiteren. De buitenste bladeren zijn rood terwijl bladeren binnen in de kroon meer groenig zijn en ook veel groter (schaduwbladeren).

In april komt het eerste nieuwe blad aan de onderste takken en gaat dan langzaam naar boven. Op de bodem onder de kroon is er uiteindelijk bijna geen zoninstraling meer. Het kroonoppervlak van deze boom is ongeveer 270 m². Op basis op onderzoek kunnen we ervan uitgaan dat het totale bladoppervlak van deze boom 6 tot 8 maal groter is. Bij 7 maal is dit: 1890 m² (40 x 47 meter).

De wortels werken samen met schimmels (mycorrhiza) en ze groeien ver buiten de kroon.

De boom begint na ongeveer 30 jaar te bloeien. De mannelijke en vrouwelijke bloemen zitten aan het einde van de twijgen. Ze bloeien niet elk jaar. Vroeger was dat elke 5 -7 jaar. Nu, door de het vele stikstof en de opwarming, 3 – 5 jaar.

Bloem

Een beuk behoort tot de groep bomen die middellang leven en kan 300 tot 400 jaar oud worden.

Tekst en foto's: Jan Zwienenberg

Bomen en vruchtdracht

Beuken dragen niet elk jaar vrucht. Eens in 5 à 6 jaar draagt de boom vrucht (mastjaar). Tegenwoordig is dat bijna elke 4 à 5 jaar omdat er zoveel stikstof beschikbaar is.

Het produceren van bloemen en daarna vruchten vraagt veel energie van de boom. Dat betekent ook dat er minder suikers opgeslagen kunnen worden voor het komende jaar. Na zo'n mastjaar zijn de bladeren daardoor kleiner.

Bij de Ginkgo (*Ginkgo biloba*) is het effect van vruchtdracht nog beter te zien. De ginkgo is tweehuizig. Er zijn aparte vrouwelijke – en mannelijke bomen.

In Hengelo staan een mannelijk- en een vrouwelijke boom dicht bij elkaar. Bij kwekerij Vos heeft de eigenaar in 1985 bij de ingang naar zijn kwekerij twee Ginkgo-bomen geplant. De linkse is een vrouwelijk exemplaar en de rechtse een mannelijke. Ze zijn gelijktijdig geplant.

De vrouwelijke boom zit de laatste jaren steeds vol met vruchten en dat kost natuurlijk de nodige energie.

Dit is goed te zien aan de stamomvang (op 130 cm boven het maaiveld). De vrouwelijke meet 98 cm en de mannelijke 164 cm. Een fors verschil (167%) dat op de foto goed te zien is.

Beide bomen zijn nu eigendom van Welbions en staan als Particulier bijzondere boom in de Bijzondere bomenlijst Hengelo 2022.

Als vergelijk zijn twee Ginkgo bomen aan de Van Ostadestraat opgemeten. Deze zijn in 1940 geplant en zijn beide mannelijk. Omvang is 170 cm en 190 cm (111%).

Ook deze bomen staan in de Bijzondere bomenlijst Hengelo.

Ginkgo wordt vermeerderd door zaaien en door stek. Men neemt dan stekken van mannelijke bomen. De reden is dat de vruchten van de Ginkgo niet zo'n fijne geur hebben.

Van de stekken van de mannelijke boom blijkt vaak 30% vrouwelijke bomen op te leveren.

De reden is nog niet bekend.

Tekst en foto Gerrit Haverkamp en Jan Zwieneberg

Zandoorworm

Op onze excursie op landgoed Beerze op 3 juni 2023 hebben wij de Zandoorworm (*Labidura riparia*) gezien. De oorworm werd aangetroffen in de zandverstuiving onder hout in holletjes in het zand. Er zijn tijdens de excursie meerdere oorwormen gezien.

Andere vindplaatsen in de buurt zijn de zandverstuivingen de Sahara in de Boswachterij Ommen en de Heetdelle op landgoed Junne (bron: waarneming.nl).

Deze niet zo algemene oorworm is typisch voor kustduinen en zandverstuivingen. Mannetjes worden tot maximaal 35 mm groot en zijn daarmee de grootste van de vijf in Nederland voorkomende soorten oorwormen.

De Zandoorworm is nachtactief. Op deze manier kunnen ze het hoofd bieden aan de extreme temperaturen die op het open zand kunnen heersen. Oorwormen zijn alleseters die leven van plantaardig of dierlijk materiaal, zowel dood als levend. Als je de Zandoorworm ziet zul je het misschien niet verwachten maar oorwormen kunnen ook goed vliegen. De vleugels zitten verstopt en ingenieus opgevouwen onder een stel rugschildjes.

Tekst en foto's Bert Oude Egbrink

Coloradokever

In de moestuin probeer ik mijn eigen mini habitat te creëren, waarin ruimte is voor bloeiende planten, insecten, vogels, hopelijk eens een egel en natuurlijk voldoende oogst van de groenten en fruit die ik teel. Helaas kom je naast de gewilde planten, insecten en vogels ook enorme rotzakken tegen, zoals allesverslindende en -plunderende duiven en coloradokevers.

De coloradokevers kunnen een hele oogst aan aardappels vernietigen door het loof tot aan de nerf kaal te vreten. Helaas zijn er medemoestuiniers die ongecontroleerd de gifspuit hanteren. En tijdrovender klusje is het vrijwel dagelijks controleren op het voorkomen van coloradokevers en de larven en de eitjes. Bij een dergelijke controle kwam ik onlangs een insect tegen die ogenschijnlijk de eitjes van de kever leegzuigt.

Na enig zoekwerk en de hulp van de obs app kwam ik erachter dat dit wellicht de larve van het goudoogje is. Het goudoogje is een groene gaasvlieg die algemeen voorkomt. Wellicht hebben we hier een natuurlijke vijand voor de coloradokever te pakken!

Tekst en foto's Walter Bergman

Boslathyrus

Van Gerrit Haverkamp kreeg ik een bericht dat hij in de berm van de Bornsestraat Boslathyrus heeft gevonden. Boslathyrus, *Lathyrus sylvestris* is met uitzondering van Zuid-Limburg en bij Nijmegen een zeer zeldzame plant. Ik heb de groeiplek bekeken en wat materiaal meegenomen om thuis te determineren. Alle kenmerken komen overeen met de flora.

In 2016 heeft Gerrit de Boslathyrus ook op dezelfde plek gevonden. De vraag blijft hoe deze plant daar gekomen is.

In de eerste week van augustus heeft Gerrit nog een groeiplek aan de Bornsestraat, ter hoogte van radioTV Oost gevonden van de Boslathyrus. Mogelijk hebben we te maken met een verspreiding van een maaimachine.

Tekst en foto's Wytze Boersma

Veldwarkruid

Enige weken geleden kregen we een bericht van de familie Dutmer dat ze Veldwarkruid, *Cuscuta campestris*, in hun tuin hadden aangetroffen die op de Kaapse goudsbloem, *Dimorhoptechna sinuata* parasiteerde.

Hoe het warkruid in hun tuin is beland is onduidelijk, mogelijk is deze met een vogel meegelift.

Veldwarkruid is te herkennen aan de dunne gele stengels en de eironde kelkbladen met een afgeronde top.

Dit warkruid komt oorspronkelijk uit N-Amerika en het Caribische gebied. Veldwarkruid is een invasieve soort die als zaadverontreiniging

wijdverspreid is. Volgens de verspreidingsatlas kwam deze soort voor 1990 hoofdzakelijk in de duinen voor. Hierna meer in het binnenland. Het aantal groeiplaatsen is sinds de jaren 80 sterk gestegen.

Het is verbazingwekkend hoe snel de stengels groeien. Volgens Gerard Dutmer wel meerdere cm per dag. Daarom wordt het warkruid kort gehouden om zich niet op meerdere bloemen te vestigen. Hierdoor waren er geen bloempjes.

Op foto's van internet is te zien dat het Veldwarkruid zich kan uitbreiden tot meerdere vierkante meters.

Tekst en foto's Wytze Boersma

Teunisbloempijlstaart

Op 28 juni 2023 zag ik op het trottoir van de Paralelweg LS vlak bij het treinstation van Hengelo een grote rups. Het bleek om de rups van de zeldzame Teunisbloempijlstaart te gaan. In 1996 is de Teunisbloempijlstaart voor het eerst in Zuid-Limburg waargenomen.

De Teunisbloempijlstaart breidt zich vanaf 2018 vanuit het zuidoosten van Nederland steeds verder uit naar het noorden. Dit komt door zijn mobiele karakter, de vlinders kunnen vrij ver vliegen, maar ook door klimaatopwarming.

De rups kan een lengte van zes centimeter bereiken. De rups heeft een matgele vlek op de plek waar zich bij andere soorten pijlstaarten de kenmerkende stekel bevindt. De waardplanten

van de rups zijn wilgenroosje, teunisbloem, basterdwederik en kattenstaart. Veel waarnemingen van de Teunisbloempijlstaart worden in Nederland in bebouwde gebieden gedaan. Dit komt dankzij braakliggende stukken waar als onderdeel van de pioniersvegetatie al gauw waardplanten van de rups opkomen. Als de rupsen volgroeid zijn, gaan ze aan de wandel om een plek te zoeken om te verpoppen. Dan kun je ze dus ook op een trottoir tegenkomen. De Teunisbloempijlstaart is een nachtvlindersoort die opgenomen is in de habitatrictlijn wat betekent dat de soort op Europees niveau beschermd wordt. Omdat de soort opgenomen is in de habitatrictlijn moet er ook ééns in de zes jaar gerapporteerd worden over de instandhouding van deze soort. Op de Rode Lijst staat de Teunisbloempijlstaart overigens als niet bedreigd aangegeven.

Conclusie: Ook in de binnenstad op een trottoir kun je interessante soorten tegenkomen.

Tekst en foto's Bert Oude Egbrink

Agenda bomenwandelingen september 2023

Prins Bernardplantsoen

In het kader van Monumentendag zijn er op zaterdag 9 september twee wandelingen om 11.30 en 14.30 uur. De wandeling duurt ongeveer 45 minuten.

Klein Driene

Op zaterdag 23 september is het Burendag. Ook in Klein Driene zijn er dan activiteiten waaronder twee wandelingen van 60 – 75 minuten.

De starttijden zijn 13.30 en 15.00 uur. We starten vanaf het Dekkersveld (grote groene veld hoek J. Haydnlaan en Mozartlaan tegenover de Koepelkerk).

Het wandelboekje is bij de wandeling verkrijgbaar (€ 2,00).

Hasseler es

Op 14 oktober is er een wandeling gepland. Verdere informatie komt in een Nieuwsbrief.

Informatie bij Gerrit Haverkamp of Jan Zwienenberg

Wandelroutes Bomen in Hengelo – Stand van zaken

Bomen en het groen van Klein Driene

Niet alleen het boekje is gereed maar ook zijn bijna alle naamborden bij 40 bomen vervangen. Een en ander is mogelijk geworden door een financiële bijdrage van de gemeente Hengelo en Woningcorporatie Welbions.

Op 3 juli is het boekje aangeboden aan wethouder Claudio Bruggink.

Het boekje bevat naast drie routes ook uitgebreide informatie over de wederopbouw en functie van groen in deze mooie wederopbouwwijk. Het boekje heeft 44 pag. A5 en kost slechts € 2,00.

Het boekje is verkrijgbaar bij open zondagmiddag Heemtuin Weusthag en te bestellen bij secretaris@hengelo-oldenzaal.knnv.nl (Buiten Hengelo zijn er portokosten van € 3,03).

Tijdens de komende wandelingen in Hengelo is het boekje ook verkrijgbaar (zie verder onder wandelingen).

Tuindorpvijver

Er is onderzoek gedaan naar de bestellingen van L.A. Springer, die nauw betrokken was bij de aanleg van groen in Tuindorp 't Lansink. De onderzoekgegevens worden nu verwerkt in een verslag. In de komende Onder de Loep komen we hierop terug.

Alle bomen rond de vijver zijn nu goed op naam gebracht. Omdat de Tuindorpvijver een bijzonder groengebied is binnen de Bijzondere Bomenlijst Hengelo zijn deze gegevens besproken met de gemeente. Afgesproken is dat er in september begonnen wordt met het maken van meerjaren-onderhoudsplan. Dit betekent ook dat er op korte termijn een aantal (dode) bomen vervangen wordt. Deze vervangingen komen in het nieuwe boekje dat daardoor pas begin 2024 zal verschijnen.

Dit boekje kan verschijnen door een financiële bijdrage van de Nederlandse Dendrologische Vereniging (NDV).

In 2024 komen er één of meer wandelingen rond de Tuindorpvijver.

Prins Bernhardplantsoen

Op 9 september is het Monumentendag. In het Prins Bernhardplantsoen, een monumentaal groen gebied, worden een aantal activiteiten georganiseerd. Een van de onderdelen is het bomenbestand.

Wij verzorgen twee wandelingen (11.30 en 14.30 uur). Voor de wandelingen maken we een plattegrond en lijst met de aanwezige bomen. Een en ander wordt aangevuld met informatie over een aantal bomen. De deelnemers aan de wandelingen krijgen deze gegevens.

Een van de bomen is de monumentale bruine beuk. De beschrijving van deze boom staat in deze Onder de Loep.

Het is de bedoeling, dat een meer uitgebreide beschrijving van het bomenbestand, in de loop van 2024 zal verschijnen.

Gerrit Haverkamp en Jan Zwienenberg

